

II. MAHMUD

YENİDEN YAPILANMA SÜRECİNDE İSTANBUL
ISTANBUL IN THE PROCESS OF BEING REBUILT

EDİTÖR
DR. COŞKUN YILMAZ

PROJE YÖNETMENİ
PROJECT MANAGER
DR. COŞKUN YILMAZ

KONSEPT DANIŞMANI
CONCEPT ADVISOR
AHMET KOT

BİLİMSEL DANIŞMAN
ACADEMIC ADVISOR
DR. YÜKSEL ÇELİK

İNGİLİZCEYE ÇEVİRİ
TRANSLATION INTO ENGLISH
ZEYNEP (JANE LOUISE) KANDUR

TÜRKÇE TASHİH, İMLA VE REDAKSİYON
TURKISH PROOFREADER SPELLING AND EDITORIAL
DR. MUSTAFA DEMİRAY

İNGİLİZCE REDAKSİYON
EDITING ENGLISH
PROF. DR. HAMZA KANDUR

GÖRSEL MATERYAL ARAŞTIRMASI
VISUAL MATERIALS RESEARCH
DR. COŞKUN YILMAZ - DOÇ. DR. ERHAN AFYONCU
UĞUR DEMİR - AYKUT CAN

FOTOĞRAF
PHOTOGRAPHER
COŞKUN AYDIN - İSMAİL KÜÇÜK - SUAT ALKAN - A. FATİH YILMAZ
TSM ARŞİVİ - BOA ARŞİVİ - MSA ARŞİVİ - VGM ARŞİVİ

KİTAP TASARIMI
DESIGN DIRECTOR
BÜLENT AVNAMAK

GRAFİK UYGULAMA
GRAPHICS DESIGN AND LAYOUT
SABİT ERTAŞ

TEKNİK KOORDİNASYON
TECHNICAL COORDINATION
ELİF AYDIN-OKAN DOĞAN

YAPIM
PRODUCTION
ATM LTD. ŞTİ.
MAHİR İZ CADDESİ NR: 8/1 ALTUNİZADE - ÜSKÜDAR / İSTANBUL
TEL: +90 216 474 45 19 - FAX: +90 216 474 44 91

BASKI VE CİLT
PRINTING AND BINDING
SEÇİL OFSET

ISBN
978-605-61007-1-0

İSTANBUL 2010

İSTİKLAL CAD. ATLAS PASAJI NR: 131 BEYOĞLU / İSTANBUL
TEL: +90 212 377 02 00 - FAX: +90 212 244 55 37

YENİÇERİ OCAĞI VE VAKA-İ HAYRİYE

THE JANISSARY CORPS AND THE VAKA-İ HAYRİYE

PROF. DR. ABDÜLKADİR ÖZCAN

Kuruluş yıllarında Osmanlı Devleti'nin düzenli askerî birlikleri yoktu. Osman Gazi döneminde eli silah tutanlar savaşa katılır, muharebe bitince herkes işinin başına dönerdi. Bunların tamamı gönüllü ve atlı statüsündeydi. Yaya ve müselleme (atlı) adıyla bilinen ilk düzenli birlikler, kardeşi Alaeddin Ali Bey'in tavsiyesiyle Orhan Gazi döneminde kuruldu. Sadece sefer ve savaş zamanlarında ücret alan bu geçici birlikler de ihtiyaca kâfi gelmeyince, ulemeden Çandarlı Kara Halil'in teklifiyle I. Murad zamanında daimî askerî birliklerin kurulması söz konusu oldu ve Edirne'nin fethinin ardından Yeniçeri Ocağı teşkil edildi. Roma İmparatorluğu'nun dağılmasından sonra Avrupa'da yüzyıllarca düzenli birlikler kurulamamıştı. Hammer'in ifadesiyle, "bu yenilik sonuçları bakımından top barutunun keşfinden bin kat daha dehşetli sonuç vermiştir" (*Devlet-i Osmâniyye Târihi*, I, 139).

Asker anlamındaki "çeri" kelimesinin başına getirilen "yeni" kelimesinin ifade ettiği gibi, yeni çeri Osmanlı Devleti'nin daimî hassa askerî sınıfı oldu. Devletten ulûfe (mevâcib) adıyla üç ayda bir maaş alan bu zümrenin esasını önceleri savaş esirlerinden şartları elverişli olanlar teşkil etti. Çıkartılan Pençik Kanunu'na göre bu gençler önceleri çok kısa bir eğitimden sonra yeniçeri yapılıyordu. Ancak bunun bazı sakıncaları görülünce, bir süre Türk köylü ailelerinin yanında çalışıp Türk-İslam âdet ve geleneklerini öğrendikten sonra asker

When the Ottoman State was first established there was no regular army. In the era of Osman Gazi those who could hold weapons would join the battle; when the battle finished they would return to their normal occupations. This was a totally volunteer force and they were on horseback. Two organized troops, known as the *yaya* (infantry) and the *müselleme* (horseback) were established in the era of Orhan Gazi, on the recommendation of his brother Alaeddin Ali Bey. When these temporary troops, who only received pay during campaigns and battles, proved to be insufficient during the reign of Murad I the establishment of a permanent military force was discussed, on the suggestion of Çandarlı Kara Halil of the *ulama*; after the conquest of Adrianople the Janissary Corps was organized. After the collapse of the Roman Empire, a regular army had not been established in Europe for centuries. In the words of Hammer, "This innovation was a thousand times more terrifying than the discovery of gunpowder from the aspect of its results" (*Devlet-i Osmâniyye Târihi*, I, 139).

As the word *yeni* (new), placed in front of the word *çeri*, which means soldiers, (Yeniçeri/Janissary) implies the Janissaries were the permanent imperial soldiers of the Ottoman State. This class, which received an *ulufe* (*mevacib*), a three-monthly salary, was formed from suitable prisoners who had been captured

yapılmaları uygun görüldü. Bu da yetersiz kalınca, bir süre Acemi Ocağı'nda eğitildikten sonra yeniçeri olmaları uygun görüldü. Savaş esirlerinin yetmemesi üzerine Yıldırım Bayezid veya daha ağırlıklı olarak Çelebi Mehmed zamanından itibaren "devşirme" adıyla bir başka uygulamaya geçildi. İslam devletlerinden ilk defa Osmanlılarda uygulanan ve eski İslam devletlerinin gulâm sistemi içinde gelişen bu uygulamanın esasını, yine bir yasa çerçevesinde toplanan Osmanlı tebaası Hristiyan ailelerin çocukları oluşturuyordu. Tamamen ihtiyaçtan kaynaklanan bu sistemle genellikle bülûğ çağından önce toplanan Hristiyan ailelerin çocuklarının üzerlerindeki şer'î cizye vergisi düşürülüyordu. Devşirilen çocuklar yine bir süre Türk çiftçi ailelerinin yanında hizmetten ve Acemi Ocağı'ndaki eğitimden sonra "kapıya çıkma" adıyla kapıkulu askeri yapılıyordu. Doğrudan padişahın şahsına bağlı hassa birliklerinin en önemli sınıfı olan yeniçeriler orta ve bölük adlı birimlerden oluşan ocak şeklinde teşkilâtlanmışlardı. "Ağa" unvanıyla anılan kumandanları kendi aralarında hiyerarşik bir düzene tabi idiler. En büyük zabıt (subay)leri yeniçeri ağası olup, bu kişinin zamanla veziriâzamlığa kadar yükseldiği bilinmektedir. Yeniçeri ağası ocak işlerini "Ağa Divanı" adıyla topladığı askerî mecliste görüşür ve çözümler; önemli meseleleri ise Divân-ı Hümâyûn'a arz ederdi.

İğfer kapıkulu askerleri gibi kendilerine mahsus kıyafetleri olan yeniçerilerin işleri kendilerine aitti. Bunu ulûfe (mevâcib) adıyla üç ayda bir verilen maaşlarından karşılardı. Yaya olduklarından silâhları hafif türdendi. Tüfeğin icadından sonra da bu silâhı kullanmışlardır. Diğer hassa kuvvetlerinden cebeci, topçu, arabacı, kısmen humbaracı ve lağımçı gibi yaya birlikleri ile atlı statüsündeki sipah, silahdar, ulûfeciyan ve gureba bölükleri arasında gerek sayıca gerekse nüfuz bakımından daha etkili bir konumu olan yeniçerilerin mevcudu zaman içinde 10 bin ile 40 bin arasında değişmiş, hatta IV. Mehmed'in ilk saltanat yıllarında 200 bine yükselmiştir. XV. ve XVI. yüzyıllarda kazanılan zaferlerde önemli rol oynayan yeniçeriler, âdeti savaşıların kaderini belirleyen bir güç olmuşlardır. Barış zamanlarında İstanbul'da Eski ve Yeni Odalar diye anılan kışlalarında oturur, savaş talim ve sporları yapar, İstanbul'da asayişî sağılar ve yangın söndürme hizmetlerini ifa ederlerdi. Kuruluş ve Fatih Sultan Mehmed

in battle. According to the Pençik Law, these youths would first undergo a short training program and then be made into Janissaries. However, when some problems with this system were observed, it was thought that it would be better if these youths worked for a Turkish family in the village and learn the Turkish-Islamic traditions and habits before being transformed into soldiers. When this was not sufficient, it was then decided to train them in the Acemi Corps for a while and then let them become Janissaries. When the prisoners of war were not enough, for example, in the reign of Yıldırım Bayezid, or more so, during the reign of Çelebi Mehmed, another practice, known as *devşirme* was implemented. This basis of this practice, first practiced in the Ottomans of the Islamic states, was actually developed as an extension of the *gulam* system in ancient Islamic states; the children of Ottoman subject Christian families were gathered under the framework of a new law. With this system, which was the direct result to a need, the children of Christian families would be taken, generally before puberty; these families were exempt from the *jizye* tax. The *devşirme* children would again serve a Turkish farming family and receive training in the Acemi Corps; then they would be made into *kapıkulu* (soldiers directly under the sultan's command) known as *kapıya çıkma*. These imperial troops, the Janissaries, the most important class of troops that were directly affiliated with the sultan, were organized into a corps that consisted of divisions known as *orta* (center) and *bölük* (troops). Their commanders, referred to as *ağa* (agha), were subjected to their own hierarchy. The most important officer was the Janissary agha, and this person could rise to as high a rank as grand vizier. The matters of the Janissary agha guild would be discussed and solved in the military council that gathered under the name of the *ağa divanı*; important matters would be then be presented to the Imperial Council.

Like the other *kapıkulu* soldiers, the Janissaries, who had their own particular uniforms, were responsible for their own provisioning. They met this need from their salary, known as the *mevacib*, which was given them every three months. After the invention of the rifle, the Janissaries started to use this weapon. Greater in number and influence than the other imperial forces – the *cebeci*, *topçu*, *arabacı* (artillery), and

Mohaç Meydan Savaşı
The Mohács Field Battle
(Seyyid Lokman, Hünernâme)

Osmanlı ordusu sefer yolunda
The Ottoman army on campaign
(Seyyid Lokman, Hünernâme)

dönemlerinde nüfuzlu uc beylerine karşı padişahın otoritesini temsil eden yeniçeriler, daha sonra eyalet kuvvetlerine karşı da kullanılmışlardır.

XV. yüzyıldan itibaren ara sıra isyan olaylarına karışan yeniçeriler çoğu zaman da bazı devlet ricalinin kışkırtmasıyla siyasete bulaşmış, padişahları tahtlarından etmiş, hatta katillerine sebep olmuşlardır. Mesela, II. Mehmed'in ilk saltanatı yıllarında görünürde ayarı düşük para meselesinden Edirne'de çıkan ilk yeniçeri ayaklanması olan Buçuktepe Vak'ası'nın, Veziriâzam Çandarlı Halil Paşa'nın tahrikiyle meydana geldiği, bilinen bir gerçektir. Daha sonra yine bu padişahın ikinci saltanatında yeniçeriler yine para, fakat bu kez bahşiş meselesinden dolayı ayaklanmışlardır. 1451 yılında patlak veren bu hadisede Sultan Fatih firari yeniçerileri cezalandırıp ağalarını görevden almak gibi sert bir tavır takınırken, kendisine sadık sekbanları yeniçerilere dâhil edip yeniçeri ağalığını sekbanbaşıya vererek ocak üzerindeki otoritesini sağlamlaştırmıştır. Bu hükümdar zamanında batıya ve doğuya yönelik seferlerin sıklığından bıkan yeniçeriler tepkilerini Cem Sultan yerine Şehzade Bayezid'i tercih ederek göstermişlerdir. Sultan II. Bayezid de yeniçerilerin nüfuzunu kırmaya devam ederek, yeniçeri ağasının ağa bölüklerinden tayinine özen göstermiştir.

Yeniçeriler Yavuz Sultan Selim'in cülûsunda, sertliğine rağmen onu desteklediler. İran seferinin uzamasını bahane ederek sefer esnasında isyana kalkıştılsa da, bu padişahın tesirli nutkuyla sakinleştiler. Sefer dönüşünde isyana dahli bulunan bazı vezir ve ricalin cezalandırıldığı malumdur. Kanunî Sultan Süleyman zamanındaki ayaklanmada da yine bazı müfsitlerin müdahaleleri söz konusudur. Bu padişahın son zamanlarında büyük şehzâde Mustafa'dan yana tavır sergileyen yeniçeriler, Sadrazam Rüstem Paşa'yı azlettirmişlerdir. Şehzade Bayezid ve Selim'in saltanat mücadeleleri esnasında taşradan "yevmlü" adıyla ücretli asker yazmaları üzerine yeniçerilerin Anadolu'da asayiş sağlamkla görevlendirilmeleri söz konusu olmuştur. Ayrıca bazı taşra idarecilerinin âsi şehzadelerden yana olmaları karışıklıkları arttırmış, bu gelişmeler üzerine yeniçeriler muhafız olarak taşraya gönderilmeye başlanmıştır. Bir süre sonra Celâlî İsyanları'nın da başlamasıyla Anadolu'daki

some of *humbaracı* and *lağimci* (bombardiers) and the cavalry status troops, the *sipah*, *silahdar*, *ulûfeciyan* and *gureba* troops – the Janissaries had a more effective position, and consisted of between 10,000 and 40,000 men, reaching as many as 200,000 in the rule of Mehmed IV. The Janissaries, who played an important role in the victories of the 15th and 17th centuries, became a power that determined the fate of battles. In times of peace they would sit in the barracks, known as the *Eski* and *Yeni Odalar* (New and Old Rooms), train and do sports, as well as ensuring public order in Istanbul and putting out fires. The Janissaries represented the sultan's authority against the influential *uc bey* (marche lords) during the establishment of the state and the rule of Sultan Mehmet II, and later were used against the provincial powers.

From the 15th century on the Janissaries, who meddled in the occasional rebellions, became involved in politics, enflamed by some statesmen, and removed sultans from the throne, even causing their murder. For example, the Buçuktepe Incident, the first Janissary revolt, which occurred in Edirne during the first reign of Sultan Mehmed II due to currency that was underweight, occurred at the instigation of Çandarlı Halil Pasha. Later, in the second reign of this sultan, the Janissaries revolted once again over money, this time on the matter of *bahşiş* (gratuities). In this event, which exploded in 1451, not only did Sultan Mehmed II display a harsh reaction, punishing those Janissaries who had fled and removing their agha from his post; he also placed his own faithful *sekbans* in the Janissaries and gave the post of Janissary Agha to his own *sekbans*, ensuring his authority over the corps. The reaction of the Janissaries, who had been wearied by the constant campaigns to the east and west during the rule of this sultan, was displayed in their preference for Şehzade Bayezid over Cem Sultan. Sultan Bayezid II continued to chip away at the influence of the Janissaries, showing care in the appointment of aghas from the troops to the post of Janissary agha.

The Janissaries supported the ascension of Yavuz Sultan Selim, despite his severity. Even though they rebelled on the pretext of the extension of the Iranian campaign, they were calmed by the effective speech of this sultan. On the return from the campaign some viziers and statesmen

Osmanlı ordusu sefer yolunda
The Ottoman army on campaign
(Seyyid Lokman, Hünernâme)

dönemlerinde nüfuzlu uc beylerine karşı padişahın otoritesini temsil eden yeniçeriler, daha sonra eyalet kuvvetlerine karşı da kullanılmışlardır.

XV. yüzyıldan itibaren ara sıra isyan olaylarına karışan yeniçeriler çoğu zaman da bazı devlet ricalinin kışkırtmasıyla siyasete bulaşmış, padişahları tahtlarından etmiş, hatta katillerine sebep olmuşlardır. Mesela, II. Mehmed'in ilk saltanatı yıllarında görünürde ayarı düşük para meselesinden Edirne'de çıkan ilk yeniçeri ayaklanması olan Buçuktepe Vak'ası'nın, Veziriâzam Çandarlı Halil Paşa'nın tahrikiyle meydana geldiği, bilinen bir gerçektir. Daha sonra yine bu padişahın ikinci saltanatında yeniçeriler yine para, fakat bu kez bahşiş meselesinden dolayı ayaklanmışlardır. 1451 yılında patlak veren bu hadisede Sultan Fatih firari yeniçerileri cezalandırıp ağalarını görevden almak gibi sert bir tavır takınırken, kendisine sadık sekbanları yeniçerilere dâhil edip yeniçeri ağalığını sekbanbaşıya vererek ocak üzerindeki otoritesini sağlamlaştırmıştır. Bu hükümdar zamanında batıya ve doğuya yönelik seferlerin sıklığından bıkan yeniçeriler tepkilerini Cem Sultan yerine Şehzade Bayezid'i tercih ederek göstermişlerdir. Sultan II. Bayezid de yeniçerilerin nüfuzunu kırmaya devam ederek, yeniçeri ağasının ağa bölüklerinden tayinine özen göstermiştir.

Yeniçeriler Yavuz Sultan Selim'in cülûsunda, sertliğine rağmen onu desteklediler. İran seferinin uzamasını bahane ederek sefer esnasında isyana kalkıştılsa da, bu padişahın tesirli nutkuyla sakinleştiler. Sefer dönüşünde isyana dahil bulunan bazı vezir ve ricalin cezalandırıldığı malumdur. Kanunî Sultan Süleyman zamanındaki ayaklanmada da yine bazı müfsitlerin müdahaleleri söz konusudur. Bu padişahın son zamanlarında büyük şehzâde Mustafa'dan yana tavır sergileyen yeniçeriler, Sadrazam Rüstem Paşa'yı azlettirmişlerdir. Şehzade Bayezid ve Selim'in saltanat mücadeleleri esnasında taşradan "yevmlü" adıyla ücretli asker yazmaları üzerine yeniçerilerin Anadolu'da asayişi sağlamakla görevlendirilmeleri söz konusu olmuştur. Ayrıca bazı taşra idarecilerinin âsi şehzadelerden yana olmaları karışıklıkları arttırmış, bu gelişmeler üzerine yeniçeriler muhafız olarak taşraya gönderilmeye başlanmıştır. Bir süre sonra Celâli İsyancıları'nın da başlamasıyla Anadolu'daki

some of *humbaracı* and *lağimci* (bombardiers) and the cavalry status troops, the *sipah*, *silahdar*, *ulûfeciyan* and *gureba* troops – the Janissaries had a more effective position, and consisted of between 10,000 and 40,000 men, reaching as many as 200,000 in the rule of Mehmed IV. The Janissaries, who played an important role in the victories of the 15th and 17th centuries, became a power that determined the fate of battles. In times of peace they would sit in the barracks, known as the *Eski* and *Yeni Odalar* (New and Old Rooms), train and do sports, as well as ensuring public order in Istanbul and putting out fires. The Janissaries represented the sultan's authority against the influential *uc bey* (marche lords) during the establishment of the state and the rule of Sultan Mehmet II, and later were used against the provincial powers.

From the 15th century on the Janissaries, who meddled in the occasional rebellions, became involved in politics, enflamed by some statesmen, and removed sultans from the throne, even causing their murder. For example, the Buçuktepe Incident, the first Janissary revolt, which occurred in Edirne during the first reign of Sultan Mehmed II due to currency that was underweight, occurred at the instigation of Çandarlı Halil Pasha. Later, in the second reign of this sultan, the Janissaries revolted once again over money, this time on the matter of *bahşiş* (gratuities). In this event, which exploded in 1451, not only did Sultan Mehmed II display a harsh reaction, punishing those Janissaries who had fled and removing their agha from his post; he also placed his own faithful *sekbans* in the Janissaries and gave the post of Janissary Agha to his own *sekbans*, ensuring his authority over the corps. The reaction of the Janissaries, who had been wearied by the constant campaigns to the east and west during the rule of this sultan, was displayed in their preference for Şehzade Bayezid over Cem Sultan. Sultan Bayezid II continued to chip away at the influence of the Janissaries, showing care in the appointment of aghas from the troops to the post of Janissary agha.

The Janissaries supported the ascension of Yavuz Sultan Selim, despite his severity. Even though they rebelled on the pretext of the extension of the Iranian campaign, they were calmed by the effective speech of this sultan. On the return from the campaign some viziers and statesmen

Haçova Meydan Savaşı
The Mezökerekesztes Field
Battle
(Egri Fethülmecsi)

Yeniçeri Kepçecisi
The Janissary Kepçecisi
(Brindest)

who had been involved in the rebellion were punished. In the reign of Sultan Süleyman there were some seditious events, even though there were no rebellions. In the last years of this sultan's rule the Janissaries, showing support for the older son Mustafa, caused the dismissal of the grand vizier Rüstem Pasha. During the struggles of the sultanates of Şehzade Bayezid and Selim, paid soldiers who were employed by the day and were known as *yevmlü* were sent to Anatolia along with the Janissaries to ensure the peace. Moreover, some provincial administrators increased the instigation, siding with the rebellious *şehzades*; in response to these developments the Janissaries started to be sent to the provinces as guards. Some time later, with the start of the Celâlî Rebellion, the Janissaries existence as guards in Anatolia continued and took on a permanent state.

During the ascension of Selim II the missing and late *bahşiş* resulted in the rebellion of the Janissaries, and even the *yevmlü* and Janissaries in Anatolia, who had been banned from entering Istanbul, marched on Istanbul; even though this situation was rectified, it brought an end to the authority of the sultan over the soldiers. This sultan and his son, Murad III, did not lead the army in any campaign, thus losing their authority over the soldiers. At this time the young and old who were unmarried increased in the Janissary Corps, and they had ceased to obey; the disturbances continued and increased, and the same situation in the provinces affected the banned Janissaries. There was a relaxing of the *devşirme* practice, but because soldiers were needed, the conscription of irregular soldiers meant that the influence of the corps increased; the treasury was greatly damaged in connection with this. These untrained Janissaries were not successful in any battle. The Janissaries, pawns in the rivalry between some statesmen, took on the nature of a faction. The unwillingness and lack of discipline of the Janissaries, who displayed their first serious failure during Mehmet III's Battle of Mezóhkeresztes, increased even more during the Battle of Hotin.

Sultan Osman II's idea to gather soldiers from Syria to establish a new army caused a great rebellion among the Janissaries in Istanbul and the sultan was murdered in a violent manner. The greatest and bloodiest of the Janissary revolts was the rebellion that was caused by the

yenîçeri müfrezelerinin varlığı devam etmiş ve kalıcı hale gelmiştir.

II. Selim'in cülûsı sırasında bahşişlerin eksik ve geç verilmesi, yenîçerilerin isyanı, hatta Anadolu'daki "yevmlü"lerin ve yasakçı yenîçerilerin İstanbul'a yürümesiyle sonuçlanmış; bu telâfi edilmişse de, padişahın asker üzerindeki otoritesi sona ermiştir. Dolayısıyla bu padişah ve oğlu III. Murad ordusunun başında hiçbir sefere katılmamış, böylece asker üzerindeki otoritelerini kaybetmişlerdir. Bu arada yaşlısı ve genciyle evlenmelerin arttığı Yenîçeri Ocağı'nda, itaatın de kalmamasıyla bozulmalar artarak sürmüş, aynı durum taşradaki yasakçı yenîçerilere de sirayet etmiştir. Devşirme uygulamasının tavsaması, fakat askere olan ihtiyaç yüzünden "kul oğlu" ve "kul kardeşi" adları altında yapılan usulsüz asker adayı alımları ocak nüfusunu çok arttırmış, buna bağlı olarak da hazine büyük zarar görmüştür. Bu talimsiz yenîçeriler savaşlarda hiçbir başarı gösterememişlerdir. Bazı devlet ricali arasındaki rekabete de alet edilen yenîçeriler, adeta bir hizip haline gelmişlerdir. III. Mehmed'in Haçova Savaşı'nda ilk ciddi başarısızlık örneğini gösteren yenîçeriler, II. Osman'ın Lehistan (Hotin) Seferi'nde ise isteksizlik ve disiplinsizliklerini daha da arttırmışlardır.

Sultan Osman'ın Suriye taraflarından toplayacağı askerlerle yeni ordu kurma düşüncesi İstanbul'da büyük bir yenîçeri ayaklanmasına sebep olmuş ve padişah feci şekilde öldürülmüştür. O zamana kadarki yenîçeri ayaklanmalarının en büyük ve kanlı olan bu hadise üzerine Anadolu'da II. Osman'ın kanını dava eden ayaklanmalar çıkmıştır. Öte yandan yenîçeriler de kendilerini bu yola sevk edenlerden hesap sormaya başlamışlardır. XVII. asrın ilk yarısı Yenîçeri Ocağı'nın tam bir çözülme devri olmuş, sık cülûslar ve sadrazam değişiklikleri hazineyi sarsmıştır. Bu bozulmalara paralel olarak siyâsetnâme veya nasihatnâme türünde çeşitli eseler kaleme alınmışsa da bunların hepsi geleneksel çözümler üzerinde durmuştur.

Sultan IV. Murad'ın fiilen idareyi ele almasından sonra kendisinin ve bazı sadrazamlarının yenîçeri sayısını azaltmaya yönelik teşebbüsleri olmuşsa da beklenen sonucu vermemiştir. Bu padişahın son ve Sultan İbrahim'in ilk sadrazamı olan Kemankeş Mustafa

death of Osman II in Anatolia. On the other hand, the Janissaries started to question those who had dispatched them to this place. In the first half of the 17th century the Janissary Corps entered an era in which they completely disintegrated, and the treasury was rocked by the frequent ascensions and changes in grand vizier. In parallel with these disruptions, even though a variety of experiments in the form of *siyâsetnâme* or *nasihatnâme* were written, these concentrated, in general, on traditional solutions to the problems.

After Murad IV took over the administration, even though he and some of his grand viziers made some efforts to reduce the number of Janissaries, the desired result was not achieved. Even though Kemankeş Mustafa Pasha, the last grand vizier of this sultan and the first for Sultan İbrahim, made efforts to reduce the number of *ulufe* (salary) soldiers, no permanent solutions could be found. The Janissaries took advantage of the political intrigues that were carried out in the first eight years of Mehmed IV's reign, that is, when he was a child. The political and military discipline that started with the appointment of Köprülü Mehmed Pasha to the post of grand vizier continued during the long tenure of his son and successor Fazıl Ahmed Pasha, and important military successes were achieved at this time. The Janissaries, who played important roles in the dethronement of Mehmed IV, had now created a situation in which they played a determining role in the administration of the state. Zağarcıbaşı Eğinli Mehmed Agha undertook an inspection of the corps, where attendance had not been checked for many years, and more than 20,000 *mahlûl esâme*, that is Janissary salary documents, were discovered; however, a short time later this event cost Mehmed Agha his life.

At the beginning of the 18th century, even though Amcazâde Hüseyin Pasha, a member of the Köprülü family, carried out a reorganization of the troops, reducing the numbers by half, the lack of discipline continued. In the work, *Nesâiyihü'l-vüzerâ ve'l-ümerâ*, which can be considered to be the last example of the general type of *siyâsetnâme*, Treasurer Sarı Mehmed Pasha focused particularly on the *kapıkulu* and the Janissaries, and made some recommendations (p. 67, etc.). However, due to the panic created by the Osman II Incident, no serious or

Paşa'nın da özellikle ulûfeli asker sayısını azaltan girişimleri olmuşsa da, kalıcı çözümler üretilmemiştir. Yeniçeriler IV. Mehmed'in ilk sekiz yıllık çocukluk döneminde de iktidar oyunlarına alet edilmiştir. Köprülü Mehmed Paşa'nın sadarete getirilmesiyle başlayan siyasi ve askerî disiplin, oğlu ve halefi Fazıl Ahmed Paşa'nın uzun sadrazamlığı döneminde de devam etmiş, bu arada önemli askerî başarılar elde edilmiştir. Bu padişahın hal'inde önemli rol oynayan yeniçeriler devlet yönetiminde kesin söz sahibi olma durumuna gelmişlerdir. Uzun süredir yoklama bile yapılamayan ocakta Zağarcıbaşı Eğinli Mehmed Ağa'nın bir teftiş girişimiyle 20 binden fazla mahlûl esâme, yani yeniçeri maaş belgesi ortaya çıkarılmış, fakat kısa süre sonra bu olay Mehmed Ağa'nın hayatına mal olmuştur.

XVIII. yüzyıl başlarında Köprülü ailesinden Amcazâde Hüseyin Paşa ocakta tensikat yaparak mevcudu yarıya indirmişse de, disiplinsizlik devam etmiştir. Geleneksel siyâsetnâme türünün son örneklerinden sayılabilecek *Nesâyihü'l-vüzerâ ve'l-ümerâ* adlı eserinde Defterdar Sarı Mehmed Paşa, kapıkulu ve özellikle yeniçeriler üzerinde durmuş ve bazı tavsiyelerde bulunmuştur (s. 67 vd.). Fakat II. Osman Vak'ası'nın verdiği ürküntü yüzünden ocağın ıslahıyla ilgili ciddî ve kalıcı tedbirler alınamıyordu. III. Ahmed zamanında özellikle Lâle Devri'nde (1718-1730) Nevşehirli İbrahim Paşa'nın aldığı bazı tedbirler de beklenen neticeyi vermekten uzak kalmıştır.

Sultan I. Mahmud devrinde (1730-1754) mahlûl esâmelerin serbestçe alınıp satılması âdeta meşru hale gelmiş, böylece ocak askerî değil sanki ticari bir müessese görüntüsüne bürünmüştü. Bu padişah zamanında Avrupai tarzda modern ordunun kurulması yolunda bazı adımlar atıldı. Sadrazam Topal Osman Paşa'nın muvafakatiyle Osmanlı hizmetine giren Comte de Bonneval (Humbaracıbaşı Ahmed Paşa) işe Humbaracı Ocağı'ndan başladı ve tamamı maaşlı yeni bir sınıf teşkil etti. Asıl önemlisi humbaracılar için ilk defa Humbarahane (=Hendesehane) adıyla askerî bir okulun açılmasına ön ayak oldu. Uzun ömürlü olmamakla birlikte bu önemli bir teşebbüs idi. Fakat asıl ıslah gereken Yeniçeri Ocağı'na dokunulamıyordu.

III. Mustafa ve döneminin ünlü sadrazamı Koca Ragıp Paşa da ıslahata inanmakla birlikte

permanent precautions were taken to reform the corps. In the era of Ahmed III, in particular during the Tulip Era (1718-1730), the few precautions taken by Nevşehirli İbrahim Pasha did not do much, failing to produce the expected results.

In the era of Sultan Mahmud I (1730-1754) the free purchase and sale of the *mahlûl esâme* had become the norm and thus the corps now appeared more like a trade institution rather than a military one. During the reign of this sultan, some steps were taken towards establishing a modern European style army. With the agreement of Grand Vizier Topal Osman Pasha, Comte de Bonneval (Humbaracıbaşı Ahmed Pasha) entered the Ottoman service and a new class, totally salaried, was created. What is important here is that this acted as a forerunner to the establishment of the opening of a school for the first time for the *humbaracı* (grenadiers/bombardiers), the Humbarahane (Hendesehane). Despite not surviving for long, this was an important undertaking. However, the Janissary Corps, which was really in need of reform, was not touched.

ustafa III and the famous grand vizier of the era, Koca Ragıp Pasha, although believing in reform, were unable to touch the Janissaries; only the Hungarian-French cannoneer Baron de Tott was able to introduce some innovations to the Topçu Corps (Cannoneers). The Ottoman-Russian War (1768-1774) was a clear indication that the Janissaries were no longer of any use, being little more than rabble. The abuse of the *esâme* continued under Sultan Mustafa and his successor Abdülhamid I. The defeats in the Ottoman-Austrian War, which started in the era of Sultan Abdülhamid I (1774-1789), and the Ottoman-Russian war once more made it clear that the reform of the corps was not possible. It seemed now that the only answer was to abolish them.

In the era of Selim III, who was a well-intentioned reforming sultan, the Janissary Corps was taken in hand. According to the reform bill that was prepared, it was demanded that the Janissaries undergo training a few days a week. However, the real development in the era of this sultan was the formation of a new army, according to the methods used in the military arena in Europe. The *Nizâm-i Cedîd* army quickly

Yeniçeri Ocağı'na dokunamamışlar, sadece Macar asıllı Fransız topçusu Baron de Tott'a Topçu Ocağı'nda bazı yenilikler yaptırtabilmişlerdir. 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı, yeniçerilerin ne kadar işe yaramaz bir güruh haline geldiklerinin bariz göstergesi olmuştur. Esâme suiistimali gerek Sultan Mustafa gerekse halefi I. Abdülhamid dönemlerinde de devam etmiştir. Sultan I. Abdülhamid döneminde (1774-1789) başlayan Osmanlı-Avusturya ve Osmanlı-Rusya savaşlarında alınan yenilgiler, ocağın ıslahının mümkün olmadığını bir kez daha ortaya koymuştu. Ancak ocağın kaldırılması da mümkün görülüyordu.

İyi niyetli ve yenilikçi bir padişah olan III. Selim döneminde Yeniçeri Ocağı'na da el atıldı. Hazırlanan ıslahat lâyihasına göre, yeniçerilerin haftada birkaç gün talim görmeleri isteniyordu. Fakat bu padişah zamanında asıl gelişme, askerî alanda Avupai usule göre yeni bir ordu teşkili olmuştur. Kurulan Nizâm-ı Cedîd ordusu kısa sürede gelişmiş ve büyümüştü. Fakat yeniçeriler

developed and grew. However, the Janissaries not only did not respect this new army, they started to oppose it, worried that it would lead to their abolishment. Finally, led by Kabakçı Mustafa, the Janissaries revolted and attained what they wanted; the implementations of the *Nizâm-i Cedîd* and the new army were abolished. At this juncture, the rebels, dethroning Selim III, put Mustafa IV on the throne. The Janissaries, thus once again showed their actual power by removing a sultan from the throne.

Yeniçeri Ağası
(sağda) ve
Yeniçeriler
The Janissary
Agha (right)
and the
Janissaries
(Goffier)

Yeniçeriler
Janissaries
(Brundest)

bu yeni orduya rağbet etmedikleri gibi, kaldırılabacakları endişesiyle çok geçmeden cephe de almaya başladılar. Sonunda Kabakçı Mustafa önderliğinde ayaklanan yeniçeriler isteklerini elde etmiş ve Nizâm-ı Cedîd uygulamalarını, bu arada yeni orduyu kaldırmışlardır. Bu arada Sultan Selim tahttan indirilerek yerine âsiler tarafından IV. Mustafa cülûs ettirilmiştir. Böylece bir kez daha padişah deviren yeniçeriler devlet üzerindeki güçlerini fiilen göstermişlerdir. Bu olay, esâme geliri gibi ocağın varlığında menfaati bulunan bazı devlet ricalinin de desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Bir süre sonra Sultan Selim'in katlinde de dahil bulunan yeniçeri ileri gelenleri devlet erkânı ile *Hüccet-i Şer'iyye* adıyla bir senet imzalayarak hayatlarını garantiye almak istemişlerdir. Alemdar Mustafa Paşa'nın devreye girmesiyle tahta geçirilen II. Mahmud'un saltanatının ilk yıllarında Mustafa Paşa'nın gayretleriyle *Sekbân-ı Cedîd* adıyla Nizâm-ı Cedîd tarzında yeni bir ordu teşkil edilmiş fakat bunun ömrü de birkaç ay gibi çok kısa bir müddet sürmüştü, bu girişim de Bâbüli baskını ve Alemdar'ın ölümüyle son bulmuştur. Daha sonra yeniçeriler Sultan II. Mahmud'un şahsını hedef alan isyanlara devam etmişler ve sık sık yangınlar çıkartmışlardır.

Bu arada II. Mahmud planlı bir şekilde yeniçerilere karşı tedbirler almaya devam ediyor, bilhassa ocağın önemli mevkilerine kendisine ve fikirlerine bağlı kişileri getirmeye özen gösteriyordu. Yeniçeri ağalığına Ağa Hüseyin Paşa'yı getirmesi bunun en çarpıcı örneğidir. Hiçbir askeri yanı kalmamış yeniçeriler konusunda bazı devlet adamları da padişaha destek veriyorlardı. Mayıs 1826'da şeyhülislam konağında yapılan toplantıda, Yeniçeri Ağası Mehmed Celâleddin Ağa'nın yeniçerilerin yeni talime razı olduklarını belirtmesi üzerine, "Eşkinci Ocağı" adıyla ocağa dayalı yeni bir ordu kurulması kararlaştırıldı. Hazırlanan lâyhaya göre, yeni sınıfın erleri ocak bölüklerinden seçilecek, ocak hiyerarşisi değişmeyecekti. Gerçekten kısa sürede 7650 Eşkinci adayı seçildi. Bunlar talimli asker olacaktı. Ancak bazı ocak ağalarının gizli faaliyetleri sonunda bu girişim de fiyasko ile neticelendi. Zira seçilen yeniçeriler yeni tarz talim istemiyorlardı. Böylece padişah ve bir bakıma devlet ile yeniçeriler tekrar karşı karşıya gelmişlerdi. Yapılan toplantıda ocağın tamamen kaldırılmasına karar verildi. II. Mahmud'un emriyle Peygamber sancağı olan Sancak-ı Şerif

This event was realized with the support of some statesmen, who were benefited not only by the income from the *esâme*, but the existence of the Janissaries. Sometime later, the Janissaries and leading statesmen who were involved in the murder of Sultan Selim had a document signed, known as a *Hüccet-i Şer'iyye*, which guaranteed their lives. In the first years of the reign of Mahmud II, who had come to the throne with the help of Alemdar Mustafa Pasha, a new army was formed in the style of the *Nizâm-i Cedîd*; this was known as the *Sekbân-ı Cedîd*. However this army lasted only a few months, ending with pressure from the Sublime Port and the death of Alemdar. Later, the rebellions of the Janissaries, which targeted Sultan Mahmud II, continued and they lit frequent fires.

At this juncture, Mahmud II continued to take precautions against the Janissaries in a purposeful way, taking particular care to place those people who were affiliated with him and his ideas in important positions in the corps. Appointing Ağa Hüseyin Pasha as the Janissary agha is the most striking example of this. Some statesmen supported the sultan in the matter of the Janissaries, a corps in which there was no military aspect left. In May 1826, in a meeting held in the manor of the sheikh-ul-Islam, it was decided to establish a new army proposed by Mehmed Celâleddin Ağa. According to the prepared bill, the new class of soldiers was to be chosen from the troops of the corps, and the hierarchy of the corps was not to change. In a remarkably short period of time, 7,650 Eşkinci cadets were chosen to be trained as soldiers. However, thanks to the secret manipulations of the aghas of some corps, this enterprise was to end in a fiasco; the Janissaries who had been selected did not want to carry out the new style of training. Thus, the sultan and, from some aspects, the state, had once again come into direct conflict with the Janissaries. In the meeting that was held it was decided to completely abolish the corps. Upon the order of Mahmud II, the *Sancak-ı Şerif*, the banner of Prophet Muhammad, was removed and an active front was formed against the Janissaries. In addition to statesmen and scholars, the people and the *madrasahs* combined against the Janissaries. Ağa Hüseyin Pasha and the soldiers, setting out from Divanyolu, marched to the Janissary barracks on the Anatolian Bosphorus shore, while İzzet Mehmed Pasha set out with

II. Mahmud ve Kamuoyu

Prof. Dr. Abdülkadir ÖZCAN

Sultan Mahmud Yeniçeri Ocağı'nı kaldırdığı 1826 yılının sonrasında hemen her alanda yenilikler yapmaya ve Avrupa'ya ayak uydurmaya çalışmıştır. Bunları kamuoyuna benimsetmek ve bir nevi kamuoyu oluşturmak amacıyla ilk defa doğrudan halkla görüşmek için yurt gezilerine çıkmıştır. 1828-1839 arasında birçok defa memleket gezilerine çıkan II. Mahmud Aralık 1828 sonlarında Küçük ve Büyük Çekmece'ye; 1829 başlarında yine Küçük Çekmece, Hadımköy ve Büyük Çekmece'ye giderek tebaasının durumunu yerinde teftiş etmiştir. 1829 Şubatında kara yoluyla Büyük Çekmece, Silivri ve Tekirdağ'a giden padişah buralarda halka bando müziği dinletmiştir. 28 Ocak 1830'da çıktığı ikinci Tekirdağ seyahatine yeni satın alınan buğu (buharlı) gemisiyle çıkmış, bazı denetlemelerde bulunmuş, Şumnu'ya iletilmek üzere orada bekletilen mühimmatın hemen sevkini sağlamış, fırtınalı bir havada yine gemiyle güçlükle İstanbul'a dönmüştür. Aynı yıl temmuz ayında da Edirne'ye gitmiştir.

3 Haziran 1831'de Çanakkale'ye, buradan da Edirne'ye giden Sultan Mahmud, 33 gün süren gezisinde Gelibolu ve Bolayır'a da uğramış, Rumeli fatihi Süleyman Paşa'nın türbesini ziyaret etmiş; milel-i selâse denilen Müslüman, Hristiyan ve Musevî din görevlileriyle görüşmüş, onlara ihسانlarda bulunmuş; Gelibolu Mevlevîhanesi'ni ziyaret ederek maiyetindeki ünlü bestekâr Hammamîzade İsmail Dede Efendi'ye ve diğer musikişinaslara âyîn ve semâ icra ettirmiştir. Çanakkale'ye geçen padişah burada Cuma selamlığına giderken halka fes, harvânî ve setre pantolonla görünmüştür. Daha sonra Edirne'ye giden padişah, güzergâh üzerinde bulunan yerlerin naib, imam, voyvoda, ayan ve diğer ileri gelenlerine hediyeler vermiştir. Edirne'ye girerken milel-i selâse ileri gelenlerince karşılanan II. Mahmud, halka yeni kıyafetiyle görünmeye özen göstermiştir. Edirne'de yaptırdığı Asâkir-i Mansûre kışlasına giden padişah, asker arasında yürümüş, denetlemelerde bulunmuş, erlerle yakından ilgilenmiştir. Gezilerinin amacının sırf hayır eserleri yaptırmak ve sıkıntıları gidermek olduğunu belirten II. Mahmud, özellikle hastanelerde incelemelerde bulunmuş, eksiklerin giderilmesi için maiyetinde bulunan Asâkir-i Hâssa Hekimbaşı Abdülhak Molla'yı görevlendirmiştir. Bu arada ünlü Ali Paşa Çarşısı'nda dolaşmış, din farkı gözetmeden şehir ileri gelenlerini saraya davet etmiş, onlara hediyeler vererek gönüllerini almıştır. 7 Eylül 1833'te önce Ayastefanos (Yeşilköy)'teki Asâkir-i Mansûre birliklerini teftiş eden II. Mahmud, gemiyle Gemlik'e geçmiş, tersanede incelemelerde bulunmuş, 11 Eylül'de İzmit'e hareket etmiş, tersaneyi ve yine Asâkir-i Mansûre birliklerini denetlemiş, iki gün sonra da İstanbul'a dönmüştür.

Sultan Mahmud üç yıl sonra, 21 Kasım 1836'da İzmit'e ikinci defa gitmiştir. Üsküdar'dan özel faytonuyla yola çıkan padişahın maiyetinde oğulları Abdülmecid ve Abdülaziz efendiler de yer almıştır. Gebze, Tavşancıl üzerinden İzmit'e varan padişah burada askerî bando ve top atışlarıyla karşılanmıştır. Bazı açılışlara ve tersanede yeni yapılan bir geminin denize indiriliş törenine katılan padişah, Feshane'yi de ziyaret etmiştir.

II. Mahmud'un en uzun ve önemli seyahati kısmen bugünkü Bulgaristan'ı da içine alan Rumeli gezisidir. Öncekiler gibi halkla doğrudan temas ve askerî teftiş görüntüsünde olan bu seyahatin bir başka özelliği özel kâğıtlarla önceden duyurulmasıdır. 27 Nisan 1837'de Nusretiye gemisiyle Varna'ya hareket eden padişah, burada kışla, hastane, demirhane, silo, baruthane ve kalede incelemeler yapmış; Müslüman ve gayrimüslim ileri gelenlerini kabul ederek iltifatlarda bulunmuştur. Yaptığı kısa konuşmada mealen, "Memleketimizin her yerinde bulunan Müslüman ve gayrimüslim herkesin zulümden korunması ve âsâyişin temini en büyük arzumuzdur. Onun için bu yorucu seyahate çıkarak buralara geldik. Ayrıca fukaranın hallerini, kaleleri incelemek, ülkeyi

imar etmek, ahali ve reâyâyı muhafaza etmek başlıca görevimizdir" demiş, mektep çocuklarına hediyeler dağıtmıştır.

Daha sonra Şumnu'ya hareket eden padişah halka yeni kıyafetiyle görünmüş, zahire ambarı, cebehane ve Asâkir-i Mansûre süvari kışlasını dolaşmış ve askerî talimleri seyretmiştir. Şumnu'da başkâtibi vasıtasıyla yaptığı konuşmada, tebaasının durumunu yerinde görmek için geldiğini, her yerde nizam ve refahı sağlamak istediğini belirterek özetle, "Siz Rumlar, siz Ermeniler, siz Yahudiler! Hepiniz Müslümanlar gibi Allah'ın kulu ve benim tebaasınız. Dinleriniz başka başkadır. Fakat hepiniz kanunun ve irâde-i şâhânemin himayesindesiniz. Vergilerinizi ödeyin; bunlar sizin emniyet ve rahatsız için kullanılacaktır" demiştir. Şumnu'dan Silistre'ye geçen padişah bu arada Eflak ve Boğdan voyvodalarını kabul ve taltif etmiş; Silistre'de milel-i selâsenin mektep çocuklarına maddi yardımlarda bulunmuştur. Silistre'den Tuna üzerinden Tutrakan yoluyla Rusçuk'a hareket eden padişah burada bandolarla karşılaşmış, tophanede, mühimmat depolarında, tersanede, hububat ambarlarında incelemelerde bulunmuş, Avusturya, Fransa ve Prusya'nın elçi ve konsoloslarını kabul etmiş, topçuların savaş talimlerini onlarla birlikte izlemiştir. Her yerde olduğu gibi Rusçuk'ta da üç semavî dinin ileri gelenlerinin gönülleri almıştır.

Rusçuk'tan Timova yoluyla Kızanlık, Zağrayatik, Cisrimustafapaşa ve Edirne güzergâhını izleyerek İstanbul'a dönen padişahın bu gezisi 39 gün sürmüştür. Döndükten sonra yayımladığı fermanla mealen, "Ülkemde oturan bütün Müslüman ve gayrimüslimlerin muhafazaları ile âsâyiş ve istirahatları en büyük arzımızdır. Bu meşakkatli yolculuğa çıkış sebebimiz de ülkenin imarı ve halkın himayesidir. Siz de ona göre hareket ediniz ve üzerinize düşen işlerde sadakat üzere olunuz" diyerek Müslüman ya da gayrimüslim herkesin huzur içinde yaşamalarını istemiştir.

Sonuç olarak, Sultan Mahmud, gittiği yerlerde sevgi gösterileriyle karşılaşmış halka yakın ilgi göstermiş, dinî ve askerî mahalleri ziyaret etmiş, tersane ve gemilerde incelemelerde bulunmuş; halkın ihtiyaçları için hastane, hamam, köprü, mektep ve zahire ambarı gibi sosyal tesislerle ilgilenmiş, konuşmalarında sık sık tebaasının eşitliğini vurgulamıştır. Böylece bir yandan başlattığı yenilik hareketlerini taşraya yaymak isterken, diğer yandan gerek halka hitapları sırasında, gerekse Cuma selamlıklarına çıkarken giydiği yeni kıyafetiyle tebaasına örnek olmak istemiştir. Mehterin yerini alan bandoya verdirdiği konserlerle de halka bunu sevdirmeyi hedeflemiş olmalıdır. Gezi haberlerini, çıkarmaya başlattığı, hatta bazı sayıları Fransızca, Ermenice, Rumca, Arapça ve Farsça olarak da neşredilen Takvîm-i Vekâyî'de yayımlatarak kamuoyunu arkasına almak istemiştir. Dönemin vakanüvisi Esad Efendi de padişahın maiyetinde bazı gezilere katılmış ve adeta birer günlük mahiyetindeki Âyâtü'l-hayr ve Sefernâme-i Hayr eserlerini kaleme almıştır. Padişahın 39 gün süren Rumeli seyahatine ünlü Prusyalı general Helmuth von Moltke de katılmış ve ilginç tespitlerde bulunmuştur.

Gezi masraflarını kendisi karşılayan Sultan Mahmud'un yurt içi seyahatlerinin Türk inkılap tarihi bakımından önemli bir başlangıç olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Esad Efendi, Âyâtü'l-hayr, Süleymaniye Kütüphanesi, Husrev Paşa, nr. 319.
Esad Efendi, Sefernâme-i Hayr, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Kütüphanesi, Recoizade Ekrem Bey Kütüphanesi, nr. 157.
Moltke, Helmuth von, Moltke'nin Türkiye Mektupları, trc. Hayrullah Örs, İst. 1969, s. 95-108.
Mutlu, Şamil, Yeniçeri Ocağı'nın Kaldırılması ve II. Mahmud'un Edirne Seyahati – Mehmed Daniş Bey ve Eserleri, İst. 1994.
Özcan, Abdülkadir, "II. Mahmud ve Reformları Hakkında Bazı Gözlemler", Tarih İncelemeleri Dergisi, sy. X, (İzmir 1995), s. 13-39.
Özcan, Abdülkadir, "II. Mahmud'un Memleket Gezileri", Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, İst. 1991, s. 361-379.
Özcan, Abdülkadir, "II. Mahmud'un Yurtiçi Gezileri", XI. Türk Tarih Kongresi (Ankara, 5-9 Eylül 1990), Kongreye Sunulan Bildiriler, Ank. 1994, IV/1599-1605.

İzmit

(Hacı Bekir Vakkas Şahin)

çıkartılarak yeniçerilere karşı fiili bir cephe oluşturuldu. Devlet erkânı ile ulemadan başka halk ve medreseliler de yeniçerilere karşı birleşmişti. Ağa Hüseyin Paşa askerleriyle Divanyolu'ndan hareketle Boğaz'ın Anadolu sahillerindeki ve İzzet Mehmed Paşa humbaracı, lağımçı ve kalyoncularla Saraçhane'den hareketle Et Meydanı'ndaki yeniçeri kışlalarına yürüdüler. Her yönden sarıldıklarını gören âsiler odalarına kapanmışlardı. Topçu, lağımçı ve kalyoncuların da katılımıyla yeniçerilere karşı büyük bir zafer kazanıldı. Kışlaları yerle bir edilen yeniçerilerin bir kısmı kılıçtan geçirildi, diğerleri ise İstanbul dışına sürüldü. Taşradaki yeniçerilerin de dağıtılmaları için yetkililere fermanlar gönderildi. Kaynaklarda *Vak'a-i Hayriyye* diye geçen bu hadise ile ilgili olarak Vak'anüvis Esad Efendi *Üss-i Zafer* adıyla müstakil bir eser kaleme almıştır. Hatta Tophane'de II. Mahmud tarafından yaptırılan camiye yeniçerilere karşı kazanılan zaferin nişanesi olarak "Nusretiye" adı verilmiştir. Bu olay, başta İstanbul olmak üzere imparatorluğun hemen her yerinde büyük memnuniyetle karşılanmıştır. Ocağın ilgası ile birlikte devlet hazinesinde de rahatlama olmuştur. Bu hadise ile ilgili birçok tarih düşürülmüşse de, bunların en güzeli ve anlamlısı Keçecizade İzzet Molla'ya ait,

*Tecemmu' eyledi Meydân-ı Lahm'e
Edip küfrân-ı ni'met nice bâğ
Koyup kaldırmada ikide birde
Kazan devrildi söndürdü ocağı*

dörtlük ve sondaki ebced hesabıyla 1241 (1826) yılını veren mısradır.

Başta Edirne olmak üzere taşradaki bütün yeniçeri birlikleri lağvedilmiş, ocağa mahsus bütün unvan ve tabirler de kaldırılmıştır. Bu arada öteden beri yeniçerilerle içli dışlı olan ve onları isyana kıskırtan Bektaşî tekkeleri de kapatılmıştır. Sultan II. Mahmud'un emriyle kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye kısa sürede gelişerek imparatorluk sathına yayılmış ve günümüz modern Türk ordusunun çekirdeği olmuştur.

Sonuç olarak, sayıca fazla olmamakla birlikte, kuruluş ve gelişme dönemlerinde zaferlerin kazanılmasında önemli rolleri olan yeniçeriler, doğrudan padişah otoritesini temsil ederlerdi. Bu bakımdan taşrada sivrilen kişilere karşı daima aranan bir güç olmuş, merkezî otoriteyi

the *humbaracı*, *lağımçı* and *kalyoncu* from Saraçhane to the Janissary barracks in Et Meydanı. The rebels, seeing that they were surrounded, secured themselves in the barracks. With the participation of the *topçu*, *lağımçı* and *kalyoncu* a great victory was won against the Janissaries. Some of the Janissaries, whose barracks were totally destroyed, were killed, while others were exiled from Istanbul. Authoritative *firman*s were sent to the provinces to disperse the Janissaries there. Of the sources, the best report of this event, which is referred to as the *Vak'a-i Hayriyye*, is the independent work by the court chronicler Esad Efendi, *Üss-i Zafer*. The mosque built by Mahmud II in Tophane was given the name *Nusretiye*, as in commemoration of the victory won against the Janissaries. This event was met with great pleasure throughout the country, especially in Istanbul. The state treasury also found relief with the abolition of the corps. Even though many chronograms were written in connection with this event, the most beautiful and meaningful is that by Keçecizade İzzet Molla:

*Tecemmu' eyledi Meydân-ı Lahm'e
Edip küfrân-ı ni'met nice bâğ
Koyup kaldırmada ikide birde
Kazan devrildi söndürdü ocağı*

The *ebced* calculations at the end give us the date 1241 (1826).

With the abolition of the Janissary troops in the provinces, which started from Edirne, all the titles and designations of the corps were also abolished. At this juncture, the Bektaşî *tekkes*, which had been closely affiliated with the Janissaries and which had stirred them to rebellion, were also closed. On the orders of Sultan Mahmud II the *Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye* was quickly developed and spread throughout the empire, forming the nucleus of the modern Turkish army.

Finally, the Janissaries, although not great in number, played important roles in the victories during the foundation and the developmental periods of the state, directly represented the authority of the sultan. From this aspect, they were a power that was constantly needed against prominent people in the provinces; the central authority would send them to outlying areas of the empire. At the same time, the Janissaries

Yeniçeri Ağası tören kıyafetiyle
The Janissary Ağa's ceremonial uniform
(JOhsson)

imparatorluğun en ücra yerlerinde sağlamaya çalışmışlardır. Bu arada hal' ve cülûslarda önemli roller üstlenmiş ve etkili olmuşlardır. Ancak XVI. yüzyıl sonlarında başlayan bozukluk ve düzensizliklerin önüne geçilememiştir. II. Osman Vak'ası'ndan sonra çekinilen bir grup haline gelen yeniçerilere XVII. ve XVIII. yüzyıllarda da dokunulamamış, nihayet 1826 Haziranında varlıklarına son verilmiştir.

played important roles and were effective in dethronements and ascensions. However, the disruption and irregularity that started at the end of the 16th century could not be stopped. In the 17th and 18th centuries, after the Osman II Vak'ası, the Janissaries were little more than rabble and were untouchable; finally in June 1826, the corps was totally abolished.

Yeniçeri nöbetçisi (soldan) ve sefer kıyafetindeki yeniçeriler

Janissary guard (left) and Janissaries in their campaign uniforms

(d'Osson)

SEÇİLMİŞ KAYNAKÇA / SELECTED SOURCES

Ahmed Cevad, *Târîh-i Askerî-i Osmânî*, İst. 1299, c. I.
Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Nesâiyihü'l-vüzerâ ve'l-ümerâ* (Devlet Adamlarına Öğütler adıyla yayımlayan: Hüseyin Ragıp Uğural), Ank. 1969, s. 67 vd.
Es'ad Efendi, *Üss-i Zafer*, haz. Mehmet Arslan, İst. 2005.
Hammer, *Devlet-i Osmâniyye Târîhi*, trc. Mehmed Atâ, İst. 1329, c. I, s. 139 vd.
İlgürel, Mücteba, "Yeniçeriler", *İA*, İst. 1986, XIII/385-395.
Karal, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, Ank. 1994, c. V, s. 144-150.
Marsigli, Comte de, *Osmanlı İmparatorluğunun Zuhur ve Terakkisinden İnhitatı Zamanına Kadar Askerî Vaziyeti*, trc. M. Nazmi, İst. 1934, s. 72 vd.
Mebde-i Kanun-ı Yeniçeri Ocağı Tarihi, nşr. I. Y. Petrosyan, Moskova 1987.

Özcan, Abdülkadir, "Osmanlılarda Askerî Teşkilât", *Osmanlılar Ansiklopedisi*, İst. 1993, IV/87 vd.
Özcan, Abdülkadir, "Osmanlı Devleti'nin Askerî Yapısı", *Türkler*, Ank. 2002, X/107 vd.
Özcan, Abdülkadir, "Ordu", *DİA*, İst. 2007, XXXIII/362-364.
Özcan, Abdülkadir, *Osmanlı Askerî Teşkilâtı*, *Türkler ve Askerlik* (ed. Süleyman Kızıltoprak), İst. 2010, s. 239-277.
Şirvanlı Fatih Efendi, *Gülzâr-ı Fütûhât*, haz. Mehmet Ali Beyhan, İst. 2001.
Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti Teşkilâtından Kapıkulu Ocakları*, Ank. 1943, c. I.
Yeşil, Fatih, "Nizam-ı Cedid", III. Selim: İki Asrın Kısacasında *İstanbul/İstanbul at turning point two Centuries*, (ed. Coşkun Yılmaz), İst. 2010, s. 103-123.